Sølvberget

www.stavanger-kulturhus.no

Ti tips for betre nynorsk

Marita Aksnes

Eksamensarrangement på Sølvberget,

23. mai 2016

Eksempel på eksamenssvar

Kanskje er det ho vi ser på biletet på same side. Kanskje er det ei anna. Det finst jo så mange. Uansett: det er eit samspel mellom biletet og teksten. Biletet støttar opp om teksten, og gir oss eit konkret bilete på korleis ei av desse jentene kan sjå ut. Og også biletet vekkjer noko i oss. Noko ukjent og gjerne litt ubehageleg. Det er brudekjolen vi kjenner så godt til, det kvite sløret og det fint pynta håret. Men det er noko som skurrar. Mellom forventningane våre, som kulturfilteret og erfaringane legg føringar for, og det vi faktisk ser. For jenta smiler jo ikkje, der ho står og ser rett på oss. Ho ser at vi ser henne. Hei, sjå på meg.

1
LES NYNORSK I 30 MINUTT KVAR DAG DEN NESTE VEKA

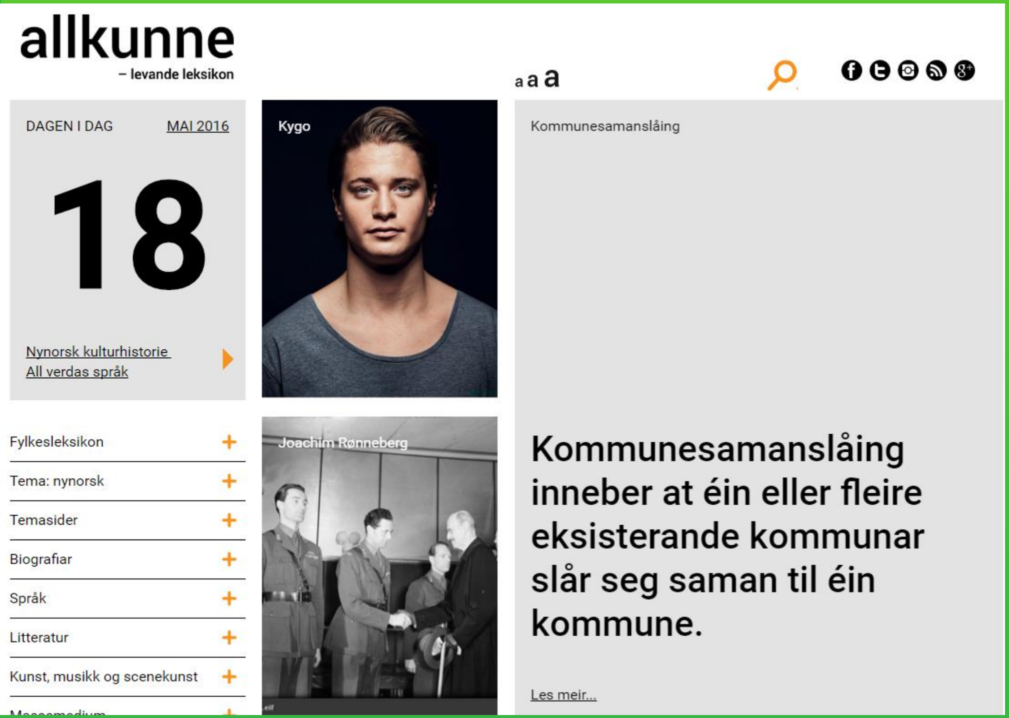

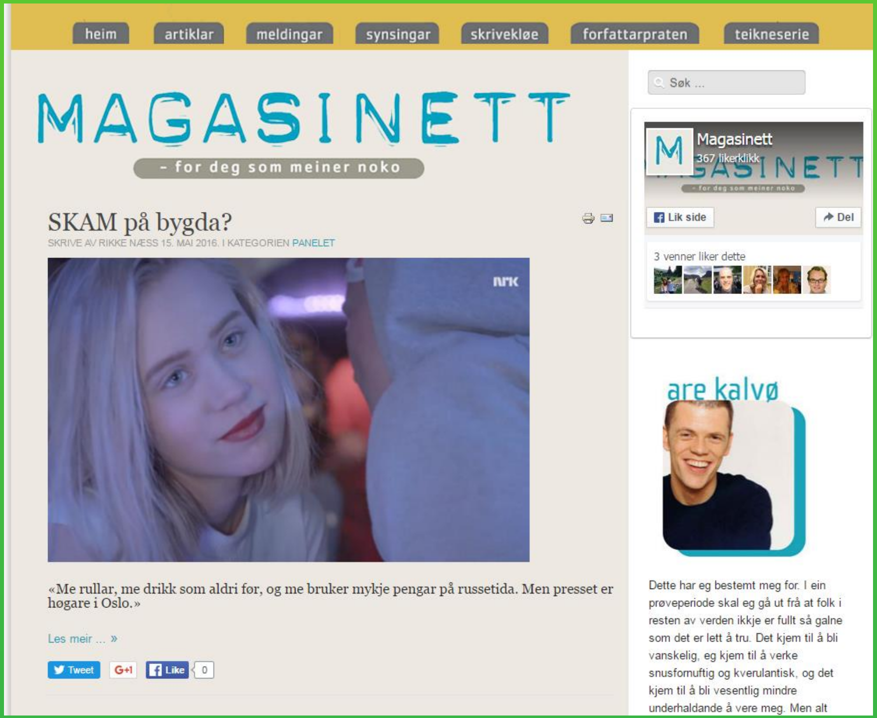

2
SKRIV PÅ NYNORSK

Det blir ikkje betre nynorsk viss du...

...legg til bokstavar som **i** eller **a** der du føler dei passar inn fordi du føler det blir meir nynorsk.

Vi prøver

~~kvisleis~~	korleis
~~kvaleis~~	kva for ein
~~meist~~	mest
~~fleist~~	flest
~~denna~~	denne
~~detta~~	dette
~~hu~~	ho
~~kvem~~	kven

3
BRUK ORDBOKA

Nynorskordboka

Oppslagsord	Ordbokartikkel
forfattar	**forfattar** m1 (etter ty.; av *forfatte*) **1** opphavsmann til noko som er skrive *forfattaren av brevet, artikkelen, boka* **2** (prosa)diktar *han er ein kjend forfattar*

Bøying i samsvar med 2012-rettskrivinga:

forfattar	Eintal		Fleirtal	
	Ubunden form	Bunden form	Ubunden form	Bunden form
m1	ein forfattar	forfattaren	forfattarar	forfattarane

Vel riktig ord – sjekk med ordboka

Oppslagsord	Ordbokartikkel
buskap	**buskap** m1 (av *II bu* og *I -skap*) samling av husdyr på ein gard, særleg om storfe; bøling *gjete buskapen*

Oppslagsord	Ordbokartikkel
bodskap	**bodskap** m1, n1 (norr. *boðskapr*; sjå *I -skap*) **1** bod, tidend, melding **den glade bodskapen** (jule)evangeliet **2** i språkvitskap: det som blir gjort kjent når ein ytrar seg

4
VEL RIKTIG ORDKLASSE

e-verb:
å tenke – tenker – tenkte – har tenkt

substantiv:
ein tenkar = ein person som tenker, ein filosof

*Ein **tenkar** som **tenker**.*

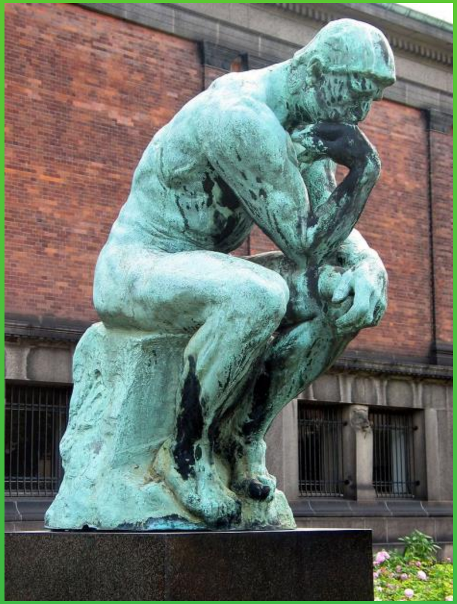

10 ordklasser

Substantiv (s.)	elev (m), jente (f), hus (n)
Verb (v.)	gå, vere, skrive, lese
Adjektiv (a.)	sint, glad, raud, gul
Pronomen (pron.)	eg, du, han, ho
Determinativ (det.)	min, vår, denne, ingen, alle
Adverb (adv.)	gjerne, veldig, ikkje
Preposisjon (prep.)	i, på, over, under
Konjunksjon (konj.)	og, men, eller, for, så
Subjunksjon (sub.)	at, om, viss, derfor
Interjeksjon (interj.)	hurra, ja, nei

5
PUGG PRONOMEN

Personleg pronomen

Eintal	Subjektsform	Objektsform
1. person	eg	meg
2. person	du	deg
3. person	han ho det	han henne/ho det

NB! Hugs at ***den*** ikkje er pronomen i nynorsk:

*Eg har kjøpt **ny bil**. **Han** er blå.*

Fleirtal	Subjektsform	Objektsform
1. person	vi/me	oss
2. person	de/dokker	dykk/dokker
3. person	dei	dei

BM: ***Dere*** *må lære* ***dere*** *pronomen!*
NN: ***De*** *må lære* ***dykk*** *pronomen!*
NN: ***Dokker*** *må lære* ***dokker*** *pronomen!*

Vanskeleg? Test med 1. person eintal:
Eg *må lære* ***meg*** *pronomen.*

Ubunden pronomen - ein

- Hugs at det heiter **ein**, ikkje **man**.
  Ein *kan meine at dette er viktig.*
  Det ***ein*** *kan tolke ut frå dette,*
  er at novella handlar om kjærleik.

6
LÆR SUBSTANTIVBØYING

	Eintal Ubunden form	**Eintal Bunden form**	**Fleirtal Ubunden form (mange)**	**Fleirtal Bunden form (alle)**
Hankjønn	ein gut ein roman **NB!** ein politik**ar** **NB!** ein son	guten romanen politikar**en** sonen	gutar romanar politik**arar** søn**er**	gutane romanane politik**arane** søn**ene**
Hokjønn	ei jente ei novelle **NB!** ei setning	jenta novella setninga	jenter noveller setning**ar**	jentene novellene setning**ane**
Inkjekjønn	eit eple eit verkemiddel eit menneske	eplet verkemiddelet mennesket	eple verkemiddel menneske	epla verkemidla menneska

7
LÆR VERBBØYING

I **infinitiv** kan du bruke endinga -a eller -e:

- å les**e**
- å les**a**

Vel éi form og ver konsekvent i ein og same tekst!

Ikkje bland saman endinga du vel i infinitiv, med det neste punktet: e-verb og a-verb.

Svake verb

a-verb: å kalle – kall**ar** – kall**a** – har kall**a**

e-verb: å meine – mein**er** – mein**te** – har mein**t**

a-verb og e-verb:

å bruke – bruker – brukte – har brukt

å bruke – brukar – bruka – har bruka

Pass på at du bruker riktig verb

a-verb:

å føle – føl**ar** – føl**a** – har føl**a**

*Merra har **føla**.*

e-verb:

å føle – føl**er** – føl**te** – har føl**t**

*Eg **føler** at dette er riktig.*

Oppslagsord	Ordbokartikkel
føla føle	I **føle** v1 få føl; fole, fylje (I) *merra har føla*
føla føle	II **føle** v2 (frå l.ty.) **1** granske ved å ta på; kjenne (II,4) *føle med fingrane på tyet / føle ein på pulsen, tennene* ; sjå *puls* og , *tann* / *til å ta og føle på* heilt tydeleg, konkret

Sterke verb

- Mange endrar **vokal**
- **Ikkje ending** i presens og preteritum

INFINITIV	PRESENS	PRETERITUM	PRESENS PERFEKTUM
å vere	er	var	har vore
å skrive	skriv	skreiv	har skrive
å lese	les	las	har lese
å bli	blir	blei	har blitt
å verte	vert	vart	har vorte

st-verb

- **Verb som sluttar på -st i infinitiv:**

  å finnast – finst – fanst – har funnest

  å synast – synest – syntest – har synst

- **Ofte har ein bruk for presens- eller preteritumsforma av -st-verb:**

  *Eg **synest** is er godt, men det **finst** dei som ikkje liker is.*

8
TYPISK NYNORSK

Aktive setningar gir betre språk

- **Aktiv:** *Eg leverte boka. Eg skal levere boka.*
- **Passiv**: *Boka blir levert i morgon.*

Passiv

Hjelpeverbet **bli/verte:**

Boka **blir levert** i morgon.

Gi verbstammen endinga -**ast** etter dei modale hjelpeverba:

Boka **må leverast** i dag.

Ikkje bland st-verb med passiv på -ast:

*Han **synest** at huset kan **seljast** i morgon.*

å synast – synest – syntest – har synst

å selje – sel – selde – har selt

Etterstilt eigedomspronomen

Mor mi *har bedt meg om å vaske opp.*

I ***analysen min*** *har eg fokusert på tre moment.*

I ***oppgåva mi*** *vil eg sjå nærmare på novella «Karen» av Alexander Kielland.*

Dobbel bestemming

Bunden artikkel + bunden form av substantivet:

Nasjonaldagen er viktig for ***det*** *norske* ***folket****.*

Den *norske* ***regjeringa*** *drog frå hovudstaden då andre verdskrig braut ut.*

Genitiv

Genitiv-s kun ved særnamn og tid:

Noregs land, Ibsens skodespel, ei vekes tid

Skriv om med **preposisjon** eller **pronomen**:

~~*fars bil*~~	→	*bilen* ***til*** *far/far* ***sin*** *bil*
~~*novellens tema*~~	→	*temaet* ***i*** *novella*
~~*forfatterens språk*~~	→	*forfattaren* ***sitt*** *språk*
		språket ***til*** *forfattaren*

Oppgåve: Bruk preposisjonane **til**, **frå**, **på**, **ved** eller **i** for å gjere setningane korrekte.

Landets innbyggarar.	Innbyggarane .... landet var lykkelege.
Skulens tilsette.	Dei tilsette ... skulen streika.
Kommunens svar.	Svaret ... kommunen var nei.
Statsministerens tale.	Talen ... statsministeren var god.
Husets tak.	Taket ... huset var nytt.
Årets russ.	Russen ... år har vore greie.

Unngå substantivsjuke – bruk verb

For mange menneske er det knytta store vanskelegheitar til **ei gjennomføring** av dette.

For mange menneske vil det vere vanskeleg **å gjennomføre** dette.

Kan du gje meg **ei forklaring** på dette?

Kan du **forklare** dette for meg?

Sensor skal gjere **vurderingar** av mange oppgåver.

Sensor skal **vurdere** mange oppgåver.

9
VEL NYNORSKE ORD

Ord som byrjar med **an**-, **be**, **hen-** og sluttar på -**het** og -**else** er mindre vanleg i nynorsk.

BM:	**NN:**
an*tall*	*talet på*
be*grep*	*omgrep*
*gjentak****else***	*gjentaking*
*opplev****else***	*oppleving*
*virkelig****het***	*verkelegheit*

10
VALFRIDOM + VER KONSEKVENT

Du kan velje ei form av ordet som ligg nært talemålet ditt, men ver konsekvent og hald deg til éi form.

vi	*me*
da	*då*
nå	*no*
skole	*skule*
først	*fyrst*
for eksempel	*til dømes*

Kjelder

Fridtun, Kristin (2013): *Nynorsk for dumskallar*, Samlaget

Intertekst, grammatikk:
https://intertekst.portfolio.no/read_container/312add11-8003-4b93-9f15-723422861b76?n=5

Språkrådet.no: «Minigrammatikk»
http://elevrom.sprakradet.no/skolen/minigrammatikk

Tolo, Vilde Amalie (2016): «Eit unisont bryllaupsrop» hentet fra
http://framtida.no/articles/eit-unisont-bryllaupsrop#.V0LQeTWLRaR